

Список використаних джерел

1. Klaus Schwab. The fourth industrial revolution. What it means and how to respond? : [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://www.foreignaffairs.com/articles/2015-12-12/fourthindustrial-revolution>
2. Туташинський В.І. Трудове навчання (технічні види праці): підруч. для 9 класу загальноосвіт. навч. закл. / Туташинський В.І. К.; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2017. 112 с. : іл.
3. Туташинський В.І. Формування змісту трудового навчання у основній школі на основі проектної технології // Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць/ [ред. кол.; голов. ред. О.М. Топузов]. К. : Педагогічна думка, 2014. Вип.14. С.772–781.
4. Туташинський Василь Іванович. Науково-методичне забезпечення варіативного складника змісту технологічної освіти у професійному ліцеї. Молодь і ринок, 3 (170). С. 127–131.
5. Туташинський В.І., Кірютченкова І.В. Технології (рівень стандарту): підручник для 10 (11) класів закладів загальної середньої освіти / В. І. Туташинський, І.В. Кірютченкова (за загальною редакцією В.І. Туташинського). Київ: Педагогічна думка, 2018. 216 с.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ТЕКСТОЦЕНТРИЗМУ В ПРОЦЕСІ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ МОВ І ЛІТЕРАТУР НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН У ЛІЦЕЇ

*Фідкевич Олена,
канд. філ. наук, ст. наук. співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

Модернізація загальної середньої освіти в Україні передбачає осмислення і актуалізацію нових підходів до навчання, зокрема до навчання мов та літератур національних меншин. Таким сучасним підходом у процесі шкільної освіти є предметна інтеграція, що починає системно впроваджуватися в освітню українську практику у вигляді інтегрованих курсів. Теоретичним підґрунтям цього процесу є як

роботи зарубіжних дослідників, так і українських вчених А. Данилюка, С. Гончаренка, М. Іванчук. І. Козловської, Г. Лещенко, В. Моштука, Ю. Мальваного, Є. Романенко, О. Сергєєва, Т. Усатенко, Є. Яворського, І. Стиркіна, Я. Собко, Д. Коломійця, О. Ляшенка та інш.

Нині в школах України проходять апробацію інтегровані курси, серед яких і курс «Російська мова і література. Інтегрований курс. (10-11 класи) (автори: Л.І. Курач, О. Фідкевич, В. Снегірєва) [1].

Запровадження інтегрованого навчання мов і літератур, зокрема мов і літератур національних меншин, має на меті насамперед розкриття творчого потенціалу учнів, що передбачає серед інших завдань і розвиток здатності до ефективного спілкування в умовах нової інформаційної культури, тобто комунікативної компетентності з урахуванням реалій сучасного суспільства.

Одним із принципів, що дозволяє реалізувати це завдання є принцип текстоцентризму. За думкою багатьох науковців, сферою дослідницьких інтересів яких є комунікативні стратегії у навчанні (І. Гальперін, Н. Ніколіна, Г. Золотова, Т. Ладиженська, І. Гудзик, Н. Голуб, Н. Бондаренко, А. Плиско, Л. Скуратівський, Г. Шелехова та ін.), текст є найвищою реалією мови, яка існує у формі текстів, що належать різним жанрам і стилям відповідно до сфер суспільного життя. Виходячи з цього положення, завдання на основі тексту – найбільш ефективні для формування комунікативної компетентності учнів. Цьому сприяють такі характеристики тексту як: комунікативна спрямованість, комунікативна завершеність, інформативність, цілісність, зв'язність, орієнтація на певного читача тощо.

Текстова діяльність має загальну структуру, яка складається із задуму висловлювання, лексико-граматичної структури висловлювання та його реалізації (Л. Виготський, А. Лурія). Ці ланки визначають зміст і послідовність завдань у процесі формування комунікативної компетентності на уроках інтегрованого курсу російської мови і літератури. У ході виконання завдань учні навчаються визначати комунікативну мету авторських текстів різних жанрів і стилів, аналізувати їх лексико-граматичну систему як форму актуалізації авторського задуму; вчать визначати мету створення власних текстів відповідно до умов комунікації;

формують здатність адекватного підбору лексико-граматичних засобів для реалізації цієї мети, здатність до аналізу та самоконтролю відповідності створеного тексту задуму.

Особливо важливими для формування комунікативної компетентності є уміння розуміти текст, вилучати з нього необхідну інформацію, осмислювати її на різних змістових рівнях (текст/підтекст); аналізувати структуру тексту, його композиційну схему, мовні одиниці тексту з точки зору їх функціональної значущості для реалізації авторського задуму.

Особливу роль у формування комунікативної компетентності учнів відіграє робота з культурно значущими текстами, що містять відомості про духовну і матеріальну культуру народу, мають естетичну цінність і емоційно-моральний вплив на учнів. Інтегрований курс мови і літератури є найбільш доцільною формою реалізації цього завдання, тому що до таких творів відносяться перш за все зразкові художні тексти класичної літератури, твори усної народної творчості, фразеологічні вирази, прислів'я, приказки, що відображають національну специфіку культури, характеру і життєвого досвіду народу.

Дуже важливо формувати в учнів сприйняття творів літератури як невід'ємної частини національної і світової культури, усвідомлення її специфіки як мистецтва слова; розуміння моральних цінностей, відображених в літературі; вміння висловлювати та обґрунтовувати своє ставлення до цих цінностей, відстоювати моральні позиції; здатності до творчого читання, освоєння художнього твору на особистісному рівні, вмінню вступати в діалог «автор – читач», перейматися думками і почуттями героїв, відзначати й оцінювати мову художніх творів; створювати власні висловлювань, літературні творчі роботи [2].

У цій роботі важливо звертати увагу учнів на специфіку художніх текстів, для розуміння і інтерпретації яких важливе не стільки фактичне розуміння, скільки психологічне. Розуміння в такому випадку досягають шляхом емпатії, тобто перевтілення, вчування, вникнення в духовний світ інших людей. Такий підхід принципово важливий з точки зору повноцінного сприйняття художнього твору і водночас більш глибокого розуміння ролі мовних засобів у художньому творі,

оригінальне поєднання яких створює неповторність індивідуального стилю кожного письменника.

У процесі аналізу художнього тексту слід не забувати про естетичне задоволення, яке не повинно руйнуватися. Саме тому інтерпретація тексту учнями, їхня думка щодо смислів, які він уміщує, має бути пріоритетною.

Аналіз літературних текстів, систематичний розгляд їх зображально-виражальних засобів, має поєднуватися з роботою зі збагачення, вдосконалення мовлення учнів і передбачає обговорення прослуханого / прочитаного в ході діалогів, складання монологічних висловлювань учнів, підготовки розгорнутих відповідей, есе.

Мовно-літературна інтеграція дає учню більше можливостей «здобувати уміння аналізувати текст, розумів його смисли і художню значущість, розвивав свої усні і письмові мовленнєві уміння та навички» [3].

Саме ці можливості сприяють ефективному формуванню комунікативної компетентності, яка належить не лише до предметної, а й до ключової компетентності, тому що вміння обробки текстової інформації забезпечують якісні показники засвоєння змісту всіх навчальних предметів та є основою для самостійного навчання впродовж всього життя.

Ключові слова: інтеграція, комунікативна компетентність, текстоцентризм, мовно-літературний курс, комплексний аналіз.

Список використаних джерел

1. Курач Л. І., Фідкевич О. Л., Снегирьова В. В. Програма інтегрованого курсу «Російська мова та література» для 10 класу загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням російською мовою (рівень стандарту). *Всесвітня література в сучасній школі*. 2018. № 7. С. 24–33.
2. Снегирева В. В., Фідкевич О.Л. Розвиток читацької та літературної компетентностей у контексті інтегрованого курсу «Російська мова і література» 10-11 класи. *Проблема читання в сучасному інформаційному суспільстві: матеріали І*

Всеукраїнської науково-практичної конференції, 12 вересня 2019 р. (м. Київ, Україна), УОВЦ «Оріон». С. 102–105.

3. Григорій Клочек. Міжпредметна інтеграція навчальних предметів «Українська література» та «Зарубіжна література» як об'єктивна необхідність. *Освітня політика. Портал громадських експертів*. URL : <http://education-ua.org/ua/articles/834-mizhpredmetna-integratsiya-navchalnikh-predmetiv-ukrajinska-literatura-ta-zarubizhna-literatura-yak-ob-ektivna-neobkhidnist>)

ПРИНЦИПИ ДОБОРУ ВПРАВ І ЗАВДАНЬ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК І ВМІНЬ УСНОГО МОВЛЕННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ДЕРЖАВНОЇ

*Хорошковська-Носач Тетяна,
наук. співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

Українська мова – державна мова України. Вона є не лише обов'язковим предметом вивчення в усіх закладах загальної середньої освіти нашої країни, а й мовою навчання. Відповідно до Закону України «Про освіту» заклади освіти з навчанням мовами національних меншин поступово переходитимуть на викладання навчальних предметів державною мовою. Основна мета навчання української мови – формування комунікативної, читацької та інших ключових компетентностей, розвиток особистості учнів засобами усіх видів мовленнєвої діяльності (читання, письмо, аудіювання, говоріння), здатності спілкуватися українською мовою, користуватися нею в особистому й суспільному житті тощо. Крім того, важливим завданням уроків української мови в початковій школі є підготовка учнів до здобуття освіти державною мовою на наступних етапах навчання.

Ефективне формування в учнів мовленнєвих умінь значною мірою залежатиме від тих вправ і завдань, за допомогою яких здійснюватиметься цей процес. Керуючись загальнодидактичними принципами, зокрема систематичності, науковості, відповідності змісту навчального матеріалу, наступності,